

a hudobnodramatickú tvorbu Zimmermana, komornú „Harmoniemusik“ Družeckého a Mozarta, až po peripetie klavírneho koncertu od Mozarta cez Beethovena a Hummela po Liszta. K ucelenému pohľadu na hudobné fenomény prispieva i rozmanitosť uchopenia analýz: od prevažne hudobnoštruktúrálnej (Bernáth, Ferková) cez historiografické (Kačič), hudobnotypologické (Šebesta) až po his-

toricko-estetické (Michalková), kombinované navyše so štruktúrálnej (Štefková). Monografia sa tak môže zaradiť k vyhľadávaným zdrojom informácií o reflektovanej problematike nielen u nás, ale aj v prostredí nemeckej hudobnovednej spisby.

Juraj Jartim

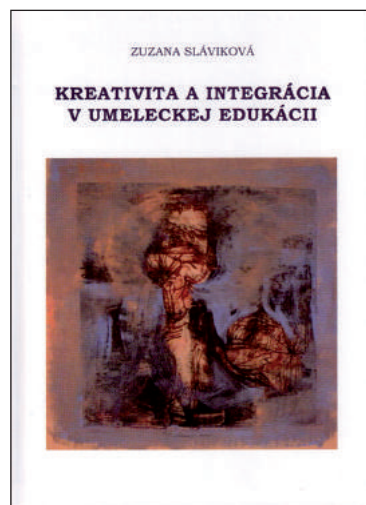
Zuzana Sláviková: Kreativita a integrácia v umeleckej edukácii

Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2013. 202 s. ISBN 978-80-555-0879-5

Monografia autorky Zuzany Slávikovej *Kreativita a integrácia v umeleckej edukácii* sa ťažiskovo sústreďuje na problematiku filozofie umeleckého vzdelávania v kontexte globálneho pohľadu na potreby výchovy v súčasnosti. Reaguje aktuálne na neľahkú situáciu dnešného sveta, ovládaného na jednej strane globalizáciou a súčasne množstvom fragmentárnych vplyvov, keď sa výchova spolu s ďalšími humanizujúcimi procesmi ocitá v kríze a utilitárnosti.

V snahe analyzovať problémy umeleckej pedagogiky autorka nezotráva v roviny partiálnych metodických a didaktických postupov, akými sa vyznačuje väčšina odborných prác z hudobnopedagogickej oblasti. Usiluje sa otvárať širší filozoficko-psychologický diskurz v oblasti chápania človeka, ktorým argumentačne nastoluje požiadavky filozofie súčasnej výchovy. Upozorňuje na nevyhnutnosť spojenia vzdelávania s procesmi vývoja umeleckej kultúry, ktorej artefakty – umelecké diela – nesú v sebe potenciál celostnosti a zároveň originality. Ich poznanie dokáže vnášať do výchovy aspekt autenticity a múdrosti.

Ťažiskový problém umeleckej pedagogiky Sláviková odvodzuje z konfliktu dvoch paradigiem súčasného poznávania ako takého, založených na dominancii buď myslenia, alebo bytia. Vo svojom presvedčení sa opiera o názory viacerých filozofov a teoretikov sú-

časného umenia, ktoré zásadne menia pohľad na človeka a zároveň na jeho správanie. Upozorňuje na myšlienky Jeana-Yvesa Leloupa a Henriho Bersona o procesoch neukončeného a otvoreného diania, keď sa fenomén otvorenosti u človeka prejavuje v tvorivosti a slobode, inšpiruje sa predstavou Renauda Barbarasa o totalite živej bytosti, ktorá spočíva v jednote diania, v ktorom sa rozvíjajú vzťahy k prostrediu, upozorňuje na potrebu biofilných procesov v prístupe k životu, definovanú Erichom Frommom. V súvislosti s požiadav-

kou orientácie na komplexnosť osobnostného rozvoja považuje za efektívne, v rámci využívania stratégií rozvíjania tvorivosti, budovať základy integratívnej umeleckej pedagogiky. Nachádza v nej možnosť navodenia priamej modelovej skúsenosti, ktorá môže byť u prijímateľov predstupňom k tvorbe hodnotového systému. Jeho modelovanie a podnecovanie je založené nielen na princípe kognície, ale predovšetkým na sile vnútornej motivácie.

V rámci komponentov modelu osobnosti autorka preferuje päťfaktorový model, prezentovaný viacerými psychológmi už od polovice 60. rokov minulého storočia ako „veľká päťka“. Z jeho dimenzií, špecifikovaných ako extroverzia, neuroticizmus, svedomitosť, ústretovosť a priateľskosť, a otvorenosť ku skúsenosti sa v monografii analyzuje detailnejšie práve dimenzia smerujúca k otvorenosti, ktorá ako vlastnosť osobnosti má potenciál produkovať kreativitu v rámci umeleckej výchovy. Smerujúc ku konceptu zmyslu života, prezentovaného vo filozofii pedagogiky napríklad Jaroslavom Pelikánom, autorka upozorňuje na dôležitosť prežitej skúsenosti u detí oproti slovnej motivácii. Vyzdvihuje psychológmi pozorovaný fenomén múdrosti, ktorý pomáha lepšie koordinovať a integrovať poznatky, rôzne spôsoby myslenia či rozpory medzi protikladnými pólmi hľadísk. Všetma si detailne jednu z vlastností múdrosti: schopnosť integrovať obidva systémy psychického fungovania – poznávanie i afekty – do vzájomného vzťahu. Upozorňuje na potrebu tvorby neegoistických vzťahov a potreby vnímania druhého človeka na základe empatie, solidarity a altruizmu. V kontexte s názormi hudobného skladateľa Romana Bergera upozorňuje na potenciál intuície podnietiť celostnú percepciu a myslenie a zároveň bezprostredný kontakt so skutočnosťou. Pripomína špecifickosť hudobnej komunikácie, ktorá sa neobracia len na emócie či intelekt, ale na podstatne hlbšie vrstvy ľudskej psychiky.

Za určujúci faktor kultivácie vedomia považuje autorka kultúrne dispozície. Hovorí o prúde tradície, ktorá určuje aj existenciu umenia. Cez spektrum názorov vybraných autorov – Rogera Scrutona, Vladimíra Godára, Johana Huizinga, Hansa Heinricha

Eggebrechta – definuje problematiku vzťahu súčasného človeka k tradícii. Menuje magickú, mýtickú a mentálnu štruktúru vedomia, prezentovanú emocionálnosťou, imagináciou a abstrakciou, ktoré predstavujú integráciu starších štruktúr vedomia so súčasnými. Dospieva k poznaniu, že kultúru, umenie a hudbu môže definovať v ich najhlbšej podstate kritérium etické a spirituálne. V rámci diskurzu v oblasti symbolu, mýtu, umeleckého obrazu a metafory kladie do popredia myšlienky filozofa a estetika Alexeja Fiodoroviča Loseva o bytostnosti hudby, o jednote a syntéze vedomého a nevedomého.

Navrhuje pokladať kreativitu a integráciu za rozhodujúce mentálne procesy pri tvorbe východiskovej filozofie umeleckej výchovy. V tejto súvislosti analyzuje podstatu polyestetických projektov rakúskeho hudobného pedagóga a skladateľa Wolfganga Roschera, ktorý bol profesorom na Inštitúte pre integratívnu hudobnú pedagogiku a polyestetickú výchovu na Hochschule für Musik und darstellende Kunst „Mozarteum“ v Salzburgu. Ich autorskú adaptáciu súčasným slovenským skladateľom Jurajom Hatríkom považuje za inšpiratívnu práve v kontexte aktuálnych tvorivých interpretačných stratégií – pre súčasnú školu vhodných a dostatočne podnetných. Vyzdvihuje ich ambíciu pracovať s archetypálnymi obrazmi a symbolizačnými procesmi, ktoré je možné považovať za zdroj, z ktorého sa dlhodobo tvorí ľudská kultúra. Zároveň konštatuje priestor na koncentráciu a otvorenosť ako zdroj a prameň tvorivého myslenia, ktoré spomínané polyestetické projekty v sebe dokázu niest. Sumarizuje v tejto súvislosti výsledky seminárov „Pedagogická Dvorana“ pre hudobných pedagógov a študentov, organizovaných Asociáciou učiteľov hudby Slovenska na čele s Jurajom Hatríkom, ktoré prezentovali čiastkové problémy integratívnych možností umeleckej pedagogiky. Konštatuje, že integráciou aktivít je možné dosiahnuť v hudobnopedagogickom procese vysokú mieru zážitkovosti. Podmienkou je práca so živou hudbou, ktorú prezentuje narábanie s celkami, odkrývanie súvislostí a úrovní živého procesu. Priama, živá skúsenosť z kontaktu s hudobným tvarom, štruktúrou, myš-

lienkou sa chápe ako princíp prenikania do syntetickej jednoty. Z praxou overovaných pedagogických prístupov Hatríka autorka menuje napríklad aktiváciu gestického dialógu prostredníctvom vytvárania percepčných vzoriek, umožňujúcich vhlad do hudobnej štruktúry, ktorý je deťom dostupný cez aktivity s využitím pohybu, tanca, vokálneho či inštrumentálneho prejavu. Využívanie komplementárnych aktivít následne posúva detský zážitok smerom k radosti zo spolupodieľania sa na niečom, čo je samostatnej detskej činnosti ešte nedosiahnuteľné.

Monografia autorky ponúka okrem sústredeného, uceleného a systematického rozboru sledovanej témy aj reálne výsledky realizovaného výskumu, ktorými sa dá vhodnosť a účinnosť navrhovanej renesancie podstaty umeleckej výchovy dokázať. Potvrzuje sa nimi totiž poznanie autorky, že nielen erudícia, ale v rovnakej miere aj kultivácia mentálnych procesov, tvorivého myslenia a vedomia sú schopné stimulovať archaické štruktúry mozgu, pravú hemisféru, teda celostnú percepciu, myslenie a intuíciu.

Sumarizujúc prínos monografie je potrebné oceniť ambíciu Z. Slávikovej podrobiť kritickému diskurzu široký názorový okruh filozofov, psychológov, pedagógov i hudobných tvorcov, dotýkajúci sa témy súčasných perspektív umeleckej výchovy. Centrálné poznanie o videní pohybu medzi tým, čo je nemenné, objektívne, univerzálne, a tým, čo je premenlivé, subjektívne, jedinečné nachádza autorka v: „priesečníku vertikálnej roviny – prenikanie k hlbším súvislostiam významu a zmyslu a horizontálnej roviny – rôzne

typy vnímania, spôsoby učenia sa, preferovanie dominantnej psychickej funkcie (myslenie, cítenie, intuícia, zmyslové vnímanie) a pod.“. Toto svoje poznanie odvodzuje zároveň od stotožnenia sa s myšlienkami Gastona Bachelarda v oblasti fenomenologickej imaginácie. V ich kontexte je možné vyhodnotiť jej ponímanie integrácie a kreativity ako dvoch síl smerujúcich do „hlbky“, k pôvodnému celku skutočnosti a zároveň „hore“, k rôznorodému a nečakanému, ako originálne a pre koncepciu súčasnej výchovy inšpiratívne. Zároveň aj v mnohom korešpondujúce s myšlienkami a úsilím oboch slovenských hudobných skladateľov Romana Bergera a Juraja Hatríka.

V práci sa zároveň prezentuje výskumná sonda, prostredníctvom ktorej sa poukazuje na vplyv realizovaných polyestetických projektov hudobného skladateľa Juraja Hatríka na rozvoj všetkých faktorov tvorivosti u žiakov, ktorí boli aktérmi umelecko-pedagogických projektov, čo je predpokladom smerovania k ich osobnostnej zrelosti.

Filozoficko-estetický a psychologický rámec, ktorými autorka nasvecuje aktuálne problémy hudobnej pedagogiky a zároveň stanovuje východiská ako eliminovať jej krízový stav, dávajú tejto monografii charakter osvieteného exkurzu do filozofie umeleckej výchovy – oblasti v posledných desaťročiach takmer zabudnutej. Jej renesanciou nadobudne nielen pedagogická, ale aj vedecká komunita hudobníkov omnoho komplexnejší obraz o podstate a zmysle umeleckej kultúry.

Tatiana Pirníková

Alex Ross: *Zbývá jen hluk. Naslouchání dvacátému století*

Praha : Argo, Dokořán, 2011. 578 s. ISBN 978-80-257-0558-2

Vo vydavateľstvách Argo a Dokořán vyšiel v roku 2011 dlho očakávaný český preklad knihy amerického hudobného publicistu a kritika Alexa Rossa (nar. 1968) s názvom *Zbývá jen hluk* s podtitulom *Naslouchání*

dvacátému století. Na preklad čakali čitatelia až štyri roky, keďže anglický originál *The Rest Is Noise* vyšiel už v roku 2007. Autorom českého prekladu je Petr Kopet. Publikácia získala krátko po vydaní niekoľko významných